

УДК 342.742.343

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.17>*Н. М. Градецька**orcid.org/0000-0002-5903-9829**кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри соціально-гуманітарних та правових дисциплін
Київського інституту Національної гвардії України*

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ ТА ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ УХИЛЕННЯ ВІД ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Зміцнення оборони країни, гарантія непорушності конституційного ладу, суверенітету, незалежності, державної та територіальної цілісності є національними інтересами України. Але забезпеченню та ефективній реалізації національних інтересів нашої держави перешкоджає цілий комплекс загроз: військова агресія, а згодом і повномасштабна війна, розв'язана РФ проти України, суперечливість формування поліцентричного світу, збільшення осередків військово-політичної напруженості, поширення зброї масового ураження, діяльність високоорганізованих терористичних організацій, ознаки відродження гонки озброєнь, зниження ролі міжнародного права у запобіганні та вирішенні конфліктів, а також значна кількість техногенних та екологічних небезпек.

Зазначені ризики знаходяться в процесі осмислення українським суспільством і державою та вимагають адекватної відповіді, що потребує відповідного правового забезпечення та концептуального обґрунтування заходів щодо забезпечення національних інтересів, оборони та безпеки нашої держави.

Зі змісту статей 17, 65 Конституції України вбачається, що захист Вітчизни, забезпечення її безпеки є найважливішими функціями всього Українського народу [1]. Використання у Конституції слова «Вітчизна» не є випадковим, оскільки під нею традиційно розуміють рідну для людини, соціальної або національної спільноти людей країну. Також указується на те, що належність до Вітчизни відображується і закріплюється в патріотизмі, який пов'язує співвітчизників спільною готовністю служити Вітчизні, моральним обов'язком її захищати [2, с. 57]. Отже, захист Вітчизни є справою честі і обов'язком кожного громадянина, це вимога як правового, так і морального характеру.

З метою підготовки громадян України до захисту Вітчизни встановлюється військовий обов'язок. Громадяни, які виконують свій військовий обов'язок, захищають права та свободи інших громадян, зайнятих у суспільстві іншими видами діяльності. Можна зробити висновок, що військовий обов'язок в Україні – це одна з гаран-

тій основ конституційного ладу та основних прав та свобод людини.

Аналіз досліджень проблеми. Окремі питання виконання військового обов'язку та питання правового регулювання проходження військової служби розглянуто в наукових працях Є.І. Григоренка, Г.П. Батюка, І.Ф. Коржа, Є.Я. Кравця, В.Й. Пашинського, В.В. Федосєєва, М.І. Хавронюка, В.В. Шаблистою та інших, проте конституційні обов'язки громадян в військовій сфері тільки починають досліджуватися.

Метою статті є дослідження змісту та правової природи військового обов'язку та визначення заходів щодо забезпечення свідомого виконання громадянами військового обов'язку та заходів попередження ухилення від призову за мобілізацією.

Виклад основного матеріалу. Військовий обов'язок є безпосереднім елементом статусу громадянина, а тому нерозривно пов'язаний з розвитком суспільства та держави, існує та змінюється разом з ними. Витоки вчення про обов'язки людини зародилися вже в епоху Античності. Аристотель вказував, що звільнені від цивільних обов'язків громадяни є такими лише в відносному сенсі. У творах Платона є міркування про обов'язок дотримуватися законів. Трактат «Про обов'язки» Цицерона став першим дослідженням юридичного феномена обов'язків людини та громадянина. Перше конституційне закріплення обов'язки отримали в Декларації прав та обов'язків людини та громадянина, включеного до тексту Конституції Французької Республіки 1795 р. [3].

Починаючи з другої половини ХХ століття, коли права та свободи людини почали активний розвиток у світовому масштабі, основні обов'язки людини також були закріплені на міжнародному рівні. Пункт 1 ст. 29 Загальної декларації прав людини 1948 р. [4] вказує, що «кожна людина має обов'язки перед суспільством, в якому тільки й можливий вільний та повний розвиток його особистості». Згідно з преамбулами Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. [5] та Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. [6] кожна окрема

людина має обов'язки щодо інших людей та того колективу, до якого вона належить.

Права та обов'язки перебувають у єдності та взаємозв'язку, що не означає злиття прав та обов'язків в одну категорію або розуміння обов'язків як «плату» за користування правами. Такий взаємозв'язок має діалектичний характер єдності протилежних категорій, вираженої в них нерозривності та одночасному існуванні як парних категорій. Проте, проблематика конституційних обов'язків людини та громадянина розроблена значно меншою мірою, ніж проблематика конституційних прав і свобод. Ще більше століття тому Л.Й. Петражицький відзначав вкрай низьку розробленість вчення про обов'язки в рамках правової науки [7, с. 307], а Н.І. Матюзов зауважив, що юридична наука, присвятивши величезну кількість праць правам людини, питанню обов'язків приділяла недостатньо уваги [8, с. 28–33]. Стосовно цього Ю.М. Тодика та О.Ю. Тодика обґрунтовано зазначали, що «в юридичній літературі, і перш за все у конституційно-правовій, акцент робиться насамперед на права та свободи, але не на обов'язки. Про це свідчить і те, що проблема конституційно-правових обов'язків розроблена недостатньо» [9, с. 177].

Якщо обов'язкам у цілому присвячено певні наукові роботи, то наукове розроблення військового обов'язку в галузі конституційного права майже не здійснюється.

Військовий обов'язок є конституційним обов'язком, якому притаманні всі характерні риси останнього, однак має свою специфіку, що істотно відрізняє його від інших конституційних обов'язків. Зазначена специфіка полягає у наявності низки аспектів, найважливішими з яких можна назвати такі. По-перше, такий обов'язок, хоч і є за своєю юридичною природою конституційним, але безпосередньо Конституцією не встановлюється, на відміну від інших конституційних обов'язків. Наприклад, при конституційному закріпленні обов'язків щодо захисту Вітчизни, шанування державних символів, незаподіяння шкоди природі, культурній спадщині, сплати податків, додержання Конституції та законів України (статті 65–68 Конституції України) використовуються слова «є обов'язком громадян України» та «кожен зобов'язаний». Проте запровадження військового обов'язку Конституцією України тільки передбачається (ч. 4 ст. 35, ч. 3 ст. 43, ч. 2 ст. 65), а встановлюється він на підставі цих конституційних норм Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу». По-друге, поширюється виключно на громадян України. По-третє, має суто персоніфікований характер. По-четверте, суб'єктами його реалізації є громадяни України, як правило, чоловічої статі, що мають відповідні якості,

у тому числі належний стан здоров'я. По-п'яте, цей обов'язок безпосередньо пов'язаний із забезпеченням національної безпеки та реалізацією інших конституційно значущих завдань. По-шосте, початок реалізації громадянином військового обов'язку та проходження військової служби означає трансформацію його статусу в статус військовослужбовця, що передбачає обмеження можливостей реалізації деяких конституційних прав і свобод. По-сьоме, це особливий соціальний захист громадян, що реалізують цей обов'язок, тощо [2, с. 235].

Слід визнати, що як правове явище військовий обов'язок характеризується множинністю значень: конституційний обов'язок громадян; спосіб здійснення державою функції оборони; спосіб комплектування збройних сил (а також інших військових формувань та органів); гарантія основ конституційного устрою; гарантія конституційних прав та свобод людини.

Також військовий обов'язок можна розглядати в наступних аспектах: моральний (виховання високих моральних якостей у населення країни); ідеологічний (консолідація суспільства, формування та зміцнення єдиної системи цінностей, єдиного світогляду, що запобігає ідеологічному розколу суспільства); політичний (сприяє політичній стабільності та зміцненню політичної єдності); економічний (служба за призивом менш витратна, ніж за контрактом); військовий (створення мобілізаційних ресурсів; покращує боєготовність, оперативність та дієвість виконання бойових завдань). Конституційно-правове регулювання військового обов'язку та його реалізація ґрунтується на наступних принципах: принцип законності, заборона дискримінаційного характеру військового обов'язку, принцип балансу публічних та приватних інтересів, принцип диференціації виконання військового обов'язку, принцип історичної обумовленості та наступності, принцип єдності правового регулювання та реалізації, виконання військового обов'язку не повинно мати карального характеру і ставити за мету покарання (хоча історія знає і зворотні приклади). Неприпустимим є відступ від цих принципів, оскільки знижує гарантованість конституційно-правового статусу громадян під час виконання військового обов'язку.

В процесі реалізації військового обов'язку, в порівнянні з іншими основними обов'язками громадянина, найбільшою мірою обмежуються права, свободи та приватні інтереси зобов'язаних громадян. Більш того, даний конституційний імператив передбачає необхідність несення військової служби – виконання військового обов'язку, що є безпосередньою та особистою формою участі громадянина в обороні нашої держави, іманентно пов'язаною з ризиком для життя

та здоров'я (загибеллю, отриманням каліцтв, взяттям у полон під час проходження військової служби, в умовах бойових дій). Шарль де Голль охарактеризував військовий обов'язок як «податок часом, – а при нагоді і кров'ю» [10, с. 33].

Головною метою встановлення військового обов'язку є забезпечення обов'язкової участі громадян у збройному захисті Вітчизни. До найбільш активної та основної форми виконання військового обов'язку, який полягає у повсякденному виконанні конкретних завдань у військових формуваннях, утворених відповідно до законів, віднесено військову службу.

Військова служба – це конституційний обов'язок громадян України, який полягає у забезпеченні оборони України, захисті її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [11], правовою основою військового обов'язку і військової служби є Конституція України, цей Закон, Закони України «Про Збройні Сили України» і «Про мобілізаційну підготовку і мобілізацію», «Про основи національного спротиву» інші закони України, а також прийняті відповідно до них укази Президента України та інші нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання військового обов'язку, проходження військової служби, служби у військовому резерві та статусу військовослужбовців, а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

За правопорушення, що вчинюються під час реалізації військового обов'язку встановлено різні види юридичної відповідальності: адміністративна, кримінальна, дисциплінарна, цивільно-правова та матеріальна. Так, наприклад, за ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу (ст. 335 КК України), ухилення від призову за мобілізацією (ст. 336 КК України), а також ухилення від проходження служби цивільного захисту в особливий період чи у разі проведення цільової мобілізації (ст. 336-1 КК України), у разі вчинення громадянином під час проходження військової служби злочину (наприклад, невиконання наказу, самовільне залишення військової частини або місця служби (статті 403, 407 КК України) тощо) встановлена кримінальна відповідальність.

Також згідно із Законом України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» юридична відповідальність передбачена для керівників, інших посадових осіб державних органів, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ, організацій всіх форм власності та громадян, винних у пору-

шенні порядку військового обліку, допризовної підготовки, приписки до призовних дільниць, призову на дійсну військову службу, призову на військову службу офіцерів запасу, проходження навчальних зборів (занять), мобілізаційної підготовки і мобілізаційної готовності, явки за викликом у військовий комісаріат, а також у вчиненні інших порушень законодавства про загальний військовий обов'язок і військову службу.

Слід пояснити, що різниця військової служби за призовом та військової служби за мобілізацією полягає в наступному: на першу призиваються громадяни чоловічої статі, які не перебувають у запасі (які, як правило, не мають жодної військової підготовки, крім отриманих початкових знань у галузі оборони та підготовки з основ військової служби), а на другу – лише громадяни, які перебувають у запасі, багато з яких пройшли військову службу за призовом, за контрактом, військові збори, освоїли відповідні програми воєнної підготовки [12, с. 79].

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової і мобілізаційної готовності Збройних Сил України та інших військових формувань 25 лютого 2022 року президент України підписав Закон про загальну мобілізацію. Українське суспільство продемонструвало відповідальне ставлення до виконання військового обов'язку та військової служби, підйом патріотизму та національної свідомості, що відбувався за час війни за єдність Українського народу та цілісність нашої Батьківщини. Доказом тому стали тисячі добровольців, що зі зброєю в руках захищають Україну та численні волонтерські організації [13].

Але, на жаль, відомі непоодинокі випадки відмови від виконання військового обов'язку та ухилення від мобілізації. З початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну суди винесли 66 вироків за ухилення від мобілізації. Саме стільки вироків за статтею 336 Кримінального кодексу України містить Єдиний державний реєстр судових рішень станом на 30.08.2022. При цьому жодного виправдувального вироку немає, всі особи визнавали свою вину. Кількість вироків по областях розподілилась наступним чином: Волинська область – 5 вироків (один щодо внутрішньо переміщеної особи), Дніпропетровська область – 7 вироків (один щодо внутрішньо переміщеної особи), Житомирська область – 1 вирок, Закарпатська область – 31 вирок (9 щодо внутрішньо переміщених осіб), Івано-Франківська область – 2 вирок (один щодо внутрішньо переміщеної особи), Кіровоградська область – 2 вирок (один щодо внутрішньо переміщеної особи), Львівська область – 10 вироків (2 вирок (один щодо внутрішньо переміщеної особи), Полтавська область – 1 вирок, Рівненська область – 1 вирок,

Сумська область – 1 вирок, Харківська область – 2 вироки (2 щодо внутрішньо переміщених осіб), Черкаська область – 2 вироки, Чернівецька область – 1 вирок [14].

Факт вчинення ухилення від призову за мобілізацією є небезпечним для існування держави в цілому. Незахищеність держави, як форми організації суспільства, може призвести до неможливості забезпечення всебічного розвитку кожного громадянина, а тому небезпечність зазначеного вище злочину очевидна [12, с. 80].

До найбільш характерних чинників ухилення від мобілізації слід віднести: недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил; недоліки в організації та проведенні призову за мобілізацією; наявність нестатутних взаємин у військових колективах; страх бути пораненим або вбитим під час військових дій, відсутність системи військово-патріотичного виховання громадян.

У даний час, коли в Україні йде війна, частина нашої держави анексована й зазнала людських і матеріальних втрат від загарбницьких дій з боку РФ, питання виконання військового обов'язку та попередження ухилення від призову за мобілізацією набувають особливої актуальності.

Вважаємо, що в попередженні зазначених злочинів важливе місце належить заходам виховного характеру. Непоодинокі факти правопорушень, пов'язаних з ухиленням від мобілізації свідчать про те, що рівень військово-патріотичного виховання останніх років, на жаль, не в повній мірі відповідав актуальним вимогам, які висувуються до духовної ментальності українського воїна, що в свою чергу не завжди сприяло формуванню якостей громадянина-патріота та відповідальності за захист Батьківщини, готовності переносити труднощі військової служби. Багато в чому ці процеси зумовлені тим, що в ході демілітаризації суспільства було усунуто багато ціннісних елементів системи підготовки молоді до виконання військового обов'язку та військової служби. У багатьох вузах було закрито військові кафедри, зі шкільних програм виключено початкову військову підготовку, по-суті, зруйновано систему військово-патріотичного виховання молоді.

Отже, якість та удосконалення військово-патріотичного виховання є актуальним, соціально важливим завданням, яке зумовлене потребами сьогодення. Це орієнтує науку на розширення наукових досліджень та пошук шляхів вирішення поставлених завдань у галузі зміни соціальної поведінки молоді, формування позитивного ставлення молоді до військової служби. Під позитивним ставленням до військової служби ми маємо на увазі сформовані настанови особистості, а саме психологічну готовність до військової

служби, відсутність страху перед армією, довіру до військового керівництва, усвідомлення важливості власної діяльності із захисту Вітчизни. Для зміни ставлення молоді до виконання військового обов'язку та військової служби необхідно активізувати роботу соціальних інститутів, а саме сім'ї, навчальних закладів, засобів масової інформації щодо формування військово-патріотичних установок та орієнтацій громадян, відродження духовності та моралі, підготовки та виховання самовідданих, свідомих захисників Батьківщини, готових у будь-яких умовах вступити на захист територіальної цілісності та незалежності України.

Аналіз стану військово-патріотичного виховання засвідчив, що є потреба подальшого удосконалення наступних напрямків: а) визначення: алгоритму взаємодії центральних, регіональних та місцевих органів самоврядування з органами військового управління, частинами (з'єднаннями) Збройних Сил України щодо організації та проведення заходів військово-патріотичного виховання; порядку надання військово-патріотичним об'єднанням і гурткам можливості на безоплатній основі використовувати навчальну базу військових частин ЗС України під час проведення заходів військово-патріотичного виховання; порядку формування державного замовлення на проведення наукових досліджень щодо розвитку системи патріотичного та військово-патріотичного виховання громадян України, мотивації до військової служби; б) розвиток міжнародної співпраці з державами Європейського Союзу та іншими розвинутими державами у сфері військово-патріотичного виховання, вивчення зарубіжного досвіду сучасних виховних систем, технологій та методик у сфері військово-патріотичного виховання, узагальнення та поширення найкращого досвіду у цій сфері; в) забезпечення належної організації науково-дослідної та методичної роботи у сфері військово-патріотичного виховання; г) формування єдиних стандартів діяльності у питаннях військово-патріотичного виховання та інструментів їх впровадження; д) підвищення на відповідних нарадах, курсах, інструкторсько-методичних заняттях, круглих столах, семінарах професійної компетентності фахівців пов'язаних з військово-патріотичним вихованням; е) створення системи ефективного моніторингу стану військово-патріотичного виховання.

З метою розвитку військово-патріотичних якостей, доцільно більш активно використовувати: щоденне інформування про факти патріотичної поведінки, героїчних вчинків під час бойових дій та виконання бойових завдань; навчання воїнів прийомам самовиховання патріотичних якостей; критичне засудження антиукраїнської

пропаганди, роз'яснення хибності та неприпустимості розколу країни; профілактика негативних проявів поведінки, злочинності, наркоманії, алкоголізму серед військовослужбовців шляхом залучення їх до участі у заходах із військово-патріотичного виховання; проведення методичних зборів, додаткових інструкторсько-методичних занять з офіцерами по роботі з особовим складом, які призвані до лав Збройних Сил України за мобілізацією; виробництво низки художніх та документальних кіно-та відеофільмів патріотичного та військово-патріотичного спрямування. Заходи військово-патріотичного виховання повинні бути конкретизованими, чітко визначеними в часі та місці проведення [13].

Висновки. Військовий обов'язок встановлено з метою забезпечення найважливіших публічних інтересів оборони та безпеки держави та суспільства. Військовий обов'язок є найважчим з конституційних обов'язків громадян, оскільки його виконання неминуче пов'язане з підпорядкуванням військовій дисципліні, а також ризиком для життя та здоров'я, який багаторазово зростає під час проходження військової служби в бойових умовах. Профілактика ухилення від виконання військового обов'язку та попередження ухилення від мобілізації, та інших злочинів, що пов'язані з несенням військової служби має мати комплексний та взаємопов'язаний характер, що ще раз доводить важливість формування в Україні дієвої системи військово-патріотичного виховання, яка повинна спиратись на міцну нормативно-правову базу та охоплювати всі верстви населення. Необхідно проводити підготовку до військової служби в навчальних закладах як соціально значиму, різноманітну активну процедуру, що базується на поетапному формуванні позитивної мотивації до військового обов'язку та проходження військової служби.

Військово-патріотичне виховання передбачає вироблення високого ідеалу служіння народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання Української держави. Воно покликане формувати громадянина-патріота, виробляти у нього глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини, оволодівати військовими і військово-технічними знаннями, спонукати до фізичного самовдосконалення, а також вивчати бойові традиції та героїчні сторінки історії українського народу, його Збройних Сил.

Література

1. Конституція України / Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, Ст. 141.
2. Григоренко Є. І. Конституційні засади проходження військової служби громадянами України: проблеми теорії та практики : монографія / за заг. наук. ред. Є. І. Григоренка. Харків : Право, 2010. 280 с.

3. Конституційне право України : підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. Харків : Право, 2008. 416 с.

4. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015. (дата звернення 20.03.2023).

5. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043. (дата звернення 20.03.2023).

6. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042. (дата звернення 20.03.2023).

7. Петражицкий Л. Й. Теория права и государства в связи с теорией нравственности. СПб. : Издательство «Лань», 2000. 608 с.

8. Матузов Н. И., Семенов Б. М. Исследование проблемы юридических обязанностей граждан СССР. Советское государство и право. 1980. № 12. С. 28–37.

9. Тодика Ю. М. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні. Київ, 2001. 368 с.

10. Голль Ш. Профессиональная армия / Пер. с фр. А.В. Плещеева. М. : Гос. воен. изд-во, 1935. С. 33.

11. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 386.

12. Шаблістий В. В., Александрова А. Ю. Кримінальна відповідальність за ухилення від призову за мобілізацією : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2019. 136 с.

13. Журавльов Микола. Шляхи вдосконалення військово-патріотичного виховання молоді та військовослужбовців ЗСУ в сучасних умовах. URL: <https://trubyna.org.ua/novyny/shliakhy-vdoskonalennia-viiskovo-patriotichnoho-vykhovannia-molodi-ta-viiskovosluzhbovtiv-zsu-v-suchasnykh-umovakh/>. (дата звернення 17.03.2023).

14. Українська Гельсінкська спілка з прав людини. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/66-vyroktiv-za-ukhylenia-vid-mobilizatsii-za-pivroku-naybilshe-nazakarpatti/> (дата звернення 17.03.2023).

Анотація

Градецька Н. М. Конституційні засади військового обов'язку та заходи попередження ухилення від його реалізації. – Стаття.

Військовий обов'язок в Україні – це одна з гарантій основ конституційного ладу та основних прав та свобод людини. Головною метою встановлення військового обов'язку є забезпечення обов'язкової участі громадян у збройному захисті Вітчизни. До найбільш активної та основної форми виконання військового обов'язку, який полягає у повсякденному виконанні конкретних завдань у військових формуваннях, утворених відповідно до законів, віднесено військовою службою.

Військовий обов'язок є конституційним обов'язком, його характерні риси та специфіка визначені в статті.

Встановлено, що як правове явище військовий обов'язок характеризується множинністю значень: конституційний обов'язок громадян; спосіб здійснення державою функції оборони; спосіб комплектування збройних сил (а також інших військових формувань та органів); гарантія основ конституційного устрою; гарантія конституційних прав та свобод людини.

За правопорушення, що вчинюються під час реалізації військового обов'язку встановлено різні

види юридичної відповідальності: адміністративна, кримінальна, дисциплінарна, цивільно-правова та матеріальна.

До найбільш характерних чинників ухилення від мобілізації слід віднести: негативне ставлення суспільства до Збройних Сил країни; недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення Збройних Сил; недоліки в організації та проведенні призову за мобілізацією; наявність нестатутних взаємин у військових колективах; страх бути пораненим або вбитим під час військових дій, відсутність системи військово-патріотичного виховання громадян.

В статті підкреслено, що попередження ухилення від виконання військового обов'язку та ухилення від мобілізації має мати комплексний та взаємопов'язаний характер, що ще раз доводить важливість формування в Україні дієвої системи військово-патріотичного виховання.

Військово-патріотичне виховання передбачає вироблення високого ідеалу служіння народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання Української держави. Воно покликане формувати громадянина-патріота, виробляти у нього глибоке розуміння громадянського обов'язку, готовність у будь-який час стати на захист Батьківщини.

Ключові слова: військовий обов'язок, військова служба, мобілізація, військово-патріотичне виховання, попередження ухилення від призову за мобілізацією.

Summary

Gradeckaia N. M. Constitutional principles of military duties and measures for the prevention of evasion from its realization. – Article.

Military service in Ukraine is one of the guarantees of the foundations of the constitutional system and basic human rights and freedoms. The main purpose of establishing military service is to ensure the mandatory participation of citizens in the armed defense of the Motherland. Military service is the most active and basic

form of performing military duty. Military service is the most active and basic form of performing military duty, which consists in the casual performance of specific tasks in military formations formed in accordance with laws. Military duty is a constitutional duty and the article defines its features and specificity. The article established that as a legal phenomenon military duty is characterized by multiple meanings: constitutional duty of citizens, the state's exercise of the defense function, method of manning of armed forces (as well as other military formations and bodies), the guarantee of the basic constitutional structure; the guarantee of constitutional rights and freedoms of the person.

For offenses committed during the combat mission the different types of legal liability are established: administrative, criminal, disciplinary, civil and material.

The most characteristic factors of the deviation from mobilization include: the negative attitude of society to the Armed Forces of the country, insufficient financing and material and technical support of the Armed Forces; disadvantages in the organization of mobilization, the presence of different forms of manifestation of «non-statutory relations», the fear of being wounded or killed during military actions, the absence of a system of military-patriotic education of citizens.

The article emphasizes that the prevention of avoiding performance of military duties and evasion from mobilisation should have interrelated package approach. All this facts prove the importance of forming an effective military-patriotic education system in Ukraine. Military and patriotic education of citizens and teenagers presupposes the development of a high ideal of serving the people, readiness for heroic labor exploits in the name of prosperity of the Ukrainian state. It is designed to form a patriotic citizen, to develop in him a deep understanding of civic duty, readiness to defend the Motherland at any time.

Key words: military duty, military service, mobilization, military-patriotic education, prevention of evasion from mobilisation.